



ที่มา: ภาพถ่ายโดย อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา

**“ลาว” อุตรดิตถ์: ชชาติพันธุ์สืบสายน้ำ
และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์**
Uttaradit “Laos”: A Stream-descending Ethnic
and Ethnic Cultural Tourism

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา ¹

Unchalee Singnoi Wongwattana

E-mail: unchalees@nu.ac.th

Received: January 19, 2019

Revised: November 16, 2019

Accepted: December 3, 2019

¹ ศ.ดร. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญา และศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Prof. Dr., Department of Linguistics, Folklore, Philosophy and Religion, Faculty of
Humanities, Naresuan University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเรื่องราวของลาวอุตรดิตถ์ในฐานะชาติพันธุ์ไท-ลาวกลุ่มหนึ่งที่มีประวัติการอพยพจาก สปป.ลาว เข้าประเทศไทยสืบลงมาตามลำน้ำปาดสายน้ำที่ไหลผ่านชุมชนจากอำเภอบ้านโคก ฟากท่า สู่ลำปาด โดยเน้นศึกษาข้อมูลที่เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ข้อมูลการวิจัยรวบรวมจากวิธีการทางภาษาศาสตร์และมานุษยวิทยาได้แก่ การสำรวจและสอบถาม การชักข้อมูลภาษา การสังเกตการณ์ การมีส่วนร่วม รวมทั้งเอกสารท้องถิ่นและสื่อสังคมออนไลน์ มีการวิเคราะห์บนพื้นฐานของทฤษฎีภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ ผลการวิจัยพบอัตลักษณ์และเรื่องราวชาติพันธุ์ลาว ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาจากเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์ สปป.ลาว 2) ภาษาพูดยังคงไว้ซึ่งภาษาลาวเดิมคือมีเสียงวรรณยุกต์ที่ไม่มีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1234 3) วิถีชีวิตแบบลาวดั้งเดิม 4) ประเพณีการทำบุญที่โดดเด่น 5) ภูมิปัญญาด้านผลิตผลการเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น 6) ภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน และ 7) ที่ตั้งในภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ลาวอุตรดิตถ์, อัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม, ภูมิปัญญา, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์

Abstract

This research aimed to study the linguistic and cultural identity, wisdom, and stories of “Uttaradit Laos”, a Tai ethnic group, who migrated from Laos to Thailand and had the descent along “Nam Pad”, a stream that run through communities from Ban Khok, Fak Tha to Nam Pad districts. This study focused on the information that encouraged and supported ethnic cultural tourism. Data were collected via linguistics and anthropological methods using a survey and inquiry, language elicitation, observation, participation, as well as local documents and online social media. The analysis was conducted on the basis of ethnolinguistics. The results showed identity and stories of this ethnic group, namely,

1) historical migration from Luang Prabang and Vietianne, Laos, 2) traditional spoken Laotian language where there is no tone split in B as B 1234, 3) traditional Laotian lifestyle, 4) outstanding traditional merit practice, 5) wisdom in salient agricultural and local products, 6) wisdom in living adaptation and community development, and 7) the locations appropriate for being developed to be tourist attractions.

Keywords: Uttaradit Laos, linguistic and cultural identity, wisdom, cultural & ethnic tourism

บทนำ

มีความไม่ชัดเจนมากกว่าร้อยปีเกี่ยวกับชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งคนในท้องถิ่นทราบกันเพียงว่าเป็น “ลาว” โดยเฉพาะชนวน้ำปาด ฟากท่า บ้านโคก และหาดสองแคว ที่มีประวัติการอพยพจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ต่อไปจะขอล่าไว้ในนาม สปป.ลาว) เข้าประเทศไทยโดยเคลื่อนย้ายสืบลงมาตามลำน้ำปาด สายน้ำที่เปรียบเสมือนเป็นเส้นเลือดหล่อเลี้ยงและไหลผ่านชุมชนต่างๆ ตั้งแต่บริเวณชายแดนของอำเภอบ้านโคก ผ่านอำเภอฟากท่าลงมายังอำเภอน้ำปาด มารวมกับแม่น้ำน่านที่บริเวณท้ายเขื่อนสิริกิติ์ เป็นสายน้ำน่านไหลผ่านมายังบ้านหาดสองแคว อำเภอดรอน ซึ่งมีชุมชนเชื้อสายลาวอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มก้อน หลายหมู่บ้านตามลำน้ำน่าน ชุมชนเชื้อสายลาวที่อาศัยอยู่ตามสายน้ำดังกล่าวนี้ยังคงพูดภาษาลาว ซึ่งมีความแตกต่างออกไปจากคนไทยท้องถิ่นทั่วไปในจังหวัดอุดรดิตถ์ และมีวิถีชีวิตและประเพณีพิธีกรรมที่เป็นอัตลักษณ์

ในประเทศไทยนั้นถึงแม้ว่าจะมีกลุ่มชาวลาวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหลายพื้นที่ แต่ก็มีชื่อเรียกชาติพันธุ์ที่ชัดเจน อาทิ ลาวโซ่งหรือไทดำในแถบจังหวัดพิษณุโลก พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ ลงไปจนถึงเพชรบุรี (Wongwattana, 2016) ลาวครั้งในแถบจังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท ลงไปจนถึงสุพรรณบุรี (Wongwattana, 2017b) ลาวพวนในจังหวัดสุโขทัยและพิจิตร ลาวเงี้ยวในจังหวัดชัยนาทและลพบุรี เป็นต้น (Wongwattana, Chinakrapong, and Aungtrakul, 2016) ซึ่งชาวลาวเหล่านี้ต่างก็มีสำเนียงภาษาพูดแตกต่างกันไปโดยเฉพาะเสียงวรรณยุกต์ (Wongwattana, 2017a) แต่ภาษาลาวในจังหวัดอุดรดิตถ์ที่สืบสายน้ำ

ลงมาดังกล่าวไม่มีชื่อเรียกชาติพันธุ์ที่ชัดเจนและไม่เป็นที่ทราบว่ามีความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ลาวในพื้นที่อื่น ๆ หรือไม่เพียงแค่ว่ารู้กันว่าเป็นลาวเท่านั้น การศึกษาวิจัยด้านภาษาศาสตร์ด้วยวิธีการทางเสียงวรรณยุกต์จะสามารถไขให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ลาวกลุ่มใดหรือไม่ และอย่างไร

ที่ผ่านมาการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาและชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดอุดรดิตถ์จำนวนน้อยมาก ปรากฏงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาและสังคมวัฒนธรรมลาวหาดสองแควเพียงหนึ่งงานเท่านั้น ซึ่งเป็นชุมชนเชื้อสายลาวเพียงถิ่นเดียวไม่ได้ครอบคลุมชุมชนลาวทั้งจังหวัดอุดรดิตถ์ และเป็นการศึกษาเมื่อเกือบ 20 ปีมาแล้วในช่วงก่อนที่จะมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาชุมชนดังกล่าว คืองานวิจัยของ Nantanavanich (2002) มีผลการวิจัยว่าระบบเศรษฐกิจของชุมชนมีการเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพสู่ระบบการผลิตเพื่อขายมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมทางการผลิตที่ผูกพันอยู่กับการทำนาเพาะปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักระบบครอบครัวและเครือญาติภายในชุมชนมีพัฒนาการจากระบบครอบครัวขยายมาสู่ระบบครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ชุมชนมีระบบความเชื่อทางพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ในด้านภาษาพูดนั้นมีระบบเสียงประกอบด้วยพยัญชนะ 20 หน่วย สามารถปรากฏเป็นพยัญชนะท้ายคำได้ 9 หน่วยเสียง และมีพยัญชนะควบกล้ำ 2 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียง วรรณยุกต์มีการแตกตัวเป็นสามและมียาจำนวน 5 หน่วย ลักษณะโครงสร้างพยางค์สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ โครงสร้างพยางค์เดี่ยว โครงสร้างสองพยางค์ และโครงสร้างหลายพยางค์ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนลาวหาดสองแควมี 2 ปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน ปัจจัยภายนอกเช่นการเข้ามาของเส้นทางคมนาคมขนส่งไฟฟ้าการแนะนำแผนทางการผลิตในรูปแบบใหม่โดยเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐตลอดจนการเผยแพร่เทคโนโลยีสมัยใหม่ในกระบวนการผลิต ส่วนปัจจัยภายในได้แก่อัตราการขยายตัวของประชากรและคุณภาพของพื้นที่ทำกินมีความอุดมสมบูรณ์ลดลง สำหรับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวอื่นๆ ในอำเภอน้ำปาดและใกล้เคียงนั้นไม่ปรากฏ คงพบเพียงเว็บไซต์แนะนำเกี่ยวกับภาษาพูด ผ้าทอและงานประเพณีประจำปีแต่พอสังเขป นอกนั้นเป็นเอกสารท้องถิ่นที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ให้รู้จักกันโดยทั่วไป

ในขณะที่ไม่มีความกระจ่างเรื่องชาติพันธุ์ลาวอุดรดิตถ์ดังกล่าว แต่ชาวลาวกลุ่มนี้ก็มีความโดดเด่นเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไปว่ามีผลผลิตทางการเกษตรคุณภาพสูง

หลายอย่าง เช่น สับปะรดที่อร่อยที่สุดในโลก หอมกระเทียมที่ดีที่สุดในประเทศไทย มีหัตถกรรมผ้าทอลายน้ำไหลที่โดดเด่น และมีประเพณีทำบุญตักบาตรที่เป็นเอกลักษณ์ ไม่เหมือนที่ใด ซึ่งความโดดเด่นดังกล่าวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อีกทั้งอำเภอ น้ำปาด ฟากท่า บ้านโคก และตรอน ตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่สวยงาม อากาศดี และมีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ซึ่งเป็นจุดเด่นที่ทางจังหวัดกำหนด ให้เป็นวิสัยทัศน์ดังที่ปรากฏในคำกล่าว “เมืองแห่งคุณภาพชีวิต ผลผลิตปลอดภัย การท่องเที่ยวพัฒนา การค้าชายแดนเติบโต” (Uttaradit Province, 2018) ดังนั้น การวิจัยเพื่อสืบหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์และเรื่องราวต่างๆ ของชาติพันธุ์ลาวท้องถิ่นนั้น นอกจากจะเกิดประโยชน์ทางวิชาการในการไขให้เห็นถึงความชัดเจนทางด้านชาติพันธุ์ และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นข้อมูลสำคัญในการที่จะส่งเสริมหรือพัฒนาเพิ่มเติมให้กับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ให้มีความสมบูรณ์ มีอรรถรส มีความหมาย และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น โดยทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ที่เหมาะสม จะนำมาซึ่งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของคนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเรื่องราวความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวอุตรดิตถ์
- 2) เพื่อเตรียมข้อมูลพื้นฐานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

แหล่งข้อมูลหลักของการวิจัยนี้เป็นการลงเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษา คือจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยแบ่งตามกลุ่มคือ ลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก มีพื้นที่เก็บข้อมูลคืออำเภอ น้ำปาด อำเภอ ฟากท่า อำเภอบ้านโคก และลาวหาดสองแคว มีพื้นที่เก็บข้อมูลคืออำเภอตรอนและอำเภอฟิชัย การเก็บข้อมูลภาคสนามกระทำในสองวิธีการหลักคือ วิธีการทางภาษาศาสตร์ได้แก่ การชักข้อมูล (data elicitation) ทางเสียงและคำศัพท์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนพื้นที่ละ 2 ราย ซึ่งมีทั้งเพศชายและหญิงอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป และวิธีการทางมานุษยวิทยา ได้แก่ การสำรวจและสอบถาม การสังเกตการณ์และการมีส่วนร่วม เป็นระยะเวลาประมาณ 1 ปี (2560)

โดยมีผู้ให้ข้อมูลพื้นที่ละ 3 ราย ทั้งเพศชายและหญิงอายุ 50 ปีขึ้นไป นอกจากนี้ยังเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารท้องถิ่น (ซึ่งไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่) และสื่อสังคมออนไลน์อีกทางหนึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูลทางภาษาดำเนินการด้วยวิธีการทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยเน้นการวิเคราะห์หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ซึ่งพิจารณาการแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ในการจำแนกภาษาในตระกูลไทกะไดของ Gedney (1972) เพื่อระบุภาษาและชาติพันธุ์ย่อย ในส่วนของการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญานั้นอาศัยแนวคิดพื้นฐานด้านมนุษยวิทยาวัฒนธรรมตามแนวคิดของ Burling (1964) และ Harris (1968) ที่มุ่งศึกษาแบบแผนทางวัฒนธรรมจากมุมมองของคนในวัฒนธรรมเองที่ผู้วิจัยไม่สามารถตัดสินวัฒนธรรมของคนอื่นจากแนวคิดทฤษฎีของตัวเอง (Etic) เป็นบรรทัดฐานได้ เพื่อที่จะเข้าใจวัฒนธรรมของคนอื่นโดยผ่านสายตาของคนในวัฒนธรรมนั้น นอกจากนั้นภายในวัฒนธรรมเดียวกันสมาชิกของกลุ่มก็อาจให้คุณค่าและแสดงออกทางวัฒนธรรมไม่เหมือนกัน สิ่งเหล่านี้คือความซับซ้อนของวัฒนธรรมที่นักมานุษยวิทยาจะต้องค้นหาความไม่ลงรอยที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมนั้นด้วย ปัจจุบันแนวคิดทางมานุษยวิทยาเน้นมุ่งนำความรู้ทางสังคมวัฒนธรรมไปแก้ปัญหาสังคม ส่งเสริมความเท่าเทียม เพิ่มคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ รื้อฟื้นความทรงจำและความภาคภูมิใจในตัวเองของคนในท้องถิ่น เป็นต้น เทคนิคที่สำคัญของงานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา คือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant observation) เป็นเวลา 1 ปีขึ้นไป คือ การที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปอยู่อาศัยในชุมชนที่ตัวเองเลือกศึกษา เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวบ้านในแง่มุมต่างๆ โดยต้องทำตัวให้ชาวบ้านเชื่อถือด้วยการทำตัวให้เหมือนชาวบ้านให้มากที่สุด พยายามเรียนรู้ภาษาท้องถิ่น เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชาวบ้าน การเก็บข้อมูลโดยวิธีนี้จะทำให้นักมานุษยวิทยาได้ข้อมูลปฐมภูมิที่เชื่อถือได้และมีรายละเอียดต่าง ๆ มากกว่าการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบอื่น ๆ ของสังคมศาสตร์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและเรื่องราวของชาวลาวอุตรดิตถ์ดังนี้คือ 1) ประวัติความเป็นมาจากเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์ สปป.ลาว 2) อัตลักษณ์ภาษาพูดคือเสียงวรรณยุกต์ 3) วิถีชีวิตแบบลาวดั้งเดิม

4) ประเพณีการทำบุญที่โดดเด่น 5) ภูมิปัญญาด้านผลิตผลการเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น 6) ภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน และ 7) ที่ตั้งในภูมิประเทศที่ดึงดูดเหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ผลงานวิจัยนี้จึงถือเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ได้อีกทางหนึ่ง

1. ประวัติความเป็นมาจากเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์ สปป.ลาว

ลาวอุตรดิตถ์มีความแตกต่างกันแบ่งได้เป็นสองกลุ่มตามพื้นที่และลำน้ำ ประวัติความเป็นมาและภาษา คือ กลุ่มลาวอำเภอน้ำปาด ฟากท่า และบ้านโคก ซึ่งอาศัยอยู่ตามลำน้ำปาด มีต้นกำเนิดจากอำเภอบ้านโคก ไหลผ่านอำเภอฟากท่า ลงมาสู่อำเภอน้ำปาด ซึ่งในบทความนี้จะเรียกว่า “ลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก” และกลุ่มลาวอำเภอดรอนและพิชัยเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ตามลำน้ำน่าน ซึ่งในบทความนี้จะเรียกว่า “ลาวหาดสองแคว” ลาวอุตรดิตถ์มีประวัติความเป็นมาโดยอพยพมาจาก สปป.ลาว ทั้งสองกลุ่ม โดยมีเรื่องราวความเป็นมาที่แตกต่างกัน โดยชาวลาว น้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่กว่า มาจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์ประมาณ 200 ปีมาแล้วหรือตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยา โดยอพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในสามอำเภอของจังหวัดอุตรดิตถ์ คือ อำเภอน้ำปาด ฟากท่า และบ้านโคก ดังแสดงในภาพ



ภาพที่ 1 จังหวัดอุดรดิตถ์ และอำเภอป่าตอง พากทำ และบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตถ์
ที่มา: Wikipedia (2018a) (ซ้าย) และ Wat Phra Chetuphon School (2019) (ขวา)

อำเภอ น้ำปาดมีผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่บ้างจนเป็นชุมชนแล้วในสมัยปลายอยุธยา ดังที่ปรากฏในพงศาวดารว่าพระฝางสามารถยึดไว้ได้ตามที่มีบันทึกไว้ในท้องถิ่นนั้น อำเภอ น้ำปาดและปากท่ามีประวัติความเป็นมาจากชาวลาวผู้หนึ่งที่มีชื่อว่าพญาปาด ซึ่งเป็นวีรชนที่เคารพสักการะของคนท้องถิ่น เรียกขานกันในนาม “เจ้าพ่อพญาปาด” หรือ “ปู่ตาพญาปาด” อันเป็นที่มาของชื่ออำเภอ น้ำปาด พญาปาดถือเป็นบรรพบุรุษผู้สร้างบ้านเมือง น้ำปาดและปากท่า



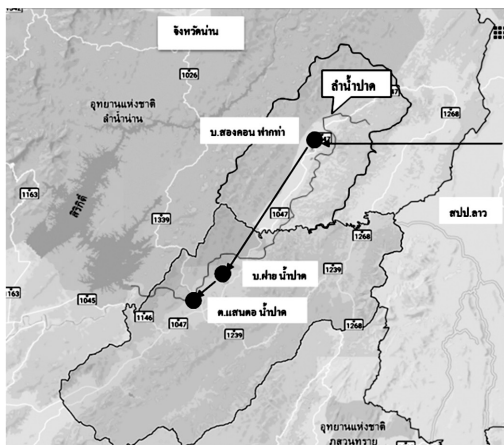
พญาปาด เป็นบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในฐานะบรรพชนผู้ทำการบุกเบิกสร้างเมืองขึ้น โดยมีหลักฐานว่า ท่านเป็นผู้นำชาวบ้านอพยพจากเมืองหลวงพระบาง และเมืองเวียงจันทน์ มาตั้งรกรากใหม่ ณ บริเวณริมลำน้ำบ้านสองคอน เป็นเบื้องต้น และต่อมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ได้ขยายอาณาเขตทางใต้ แล้วสร้างเมืองขึ้นใหม่บริเวณบ้านผาย โดยอยู่ริมลำน้ำเช่นเดียวกับแห่งแรกจึงเรียกชื่อลำน้ำแห่งนี้ว่า “ลำน้ำปาด” หรือ “แม่น้ำปาด” ตามชื่อผู้นำเช่นเดียวกันกับชื่อเมืองพญาปาด ได้ชื่อว่าเป็นบรรพชนของชาวลาวน้ำปาด ที่มีบทบาททางด้านการปกครองและการพัฒนาบ้านเมืองอย่างสูงยิ่ง

ภาพที่ 2 อนุสาวรีย์พญาปาด หน้าทำการอำเภอ น้ำปาด
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

มีเรื่องเล่าขานกันมาและได้บันทึกไว้ในเอกสารท้องถิ่นว่ามีชาวลาวชื่อปาดอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ได้นำชาวลาวส่วนหนึ่งอพยพจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์ข้ามแดนเข้ามาในประเทศไทยเพื่อหาที่ทำกินใหม่ มาตั้งรกรากอยู่บริเวณริมลำน้ำที่บ้านสองคอน ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอปากท่าปัจจุบัน ลำน้ำดังกล่าวเรียกต่อมาว่า “ลำน้ำปาด” ตามชื่อพญาปาด เป็นลำน้ำที่มีต้นน้ำมาจากภูเขาทุ่งแล้งในท้องที่ตำบลม่วงเจ็ดต้นของอำเภอบ้านโคกซึ่งเป็นภูเขาที่แบ่งเขตประเทศไทยและ สปป.ลาว ไหลผ่านตำบลม่วงเจ็ดต้นและอำเภอปากท่าลงมา

ต่อมาพญาปาดได้อพยพโยกย้ายต่อลงมาทางใต้ สร้างบ้านเมืองขึ้นใหม่ที่บริเวณบ้านผาย โดยอยู่ริมลำน้ำเดิมภายหลังประมาณปี พ.ศ. 2425 ได้ย้ายลงมาตั้งที่บ้านลุ่ม ตำบลแสนตอซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวอำเภอ น้ำปาดปัจจุบัน ซึ่งให้ชื่ออำเภอ

ตามชื่อลำน้ำปาดในปี พ.ศ. 2440 จึงได้เป็นอำเภอ ส่วนที่บ้านสองคอนที่เข้ามาตั้งรกรากแต่เดิมนั้น ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งได้ย้ายขึ้นไปอยู่อีกฝั่งหนึ่งของลำน้ำ บริเวณตรงข้ามกันจึงเรียกว่าปากท่า ซึ่งหมายถึงคนละฝั่ง



ภาพที่ 3 เส้นทาง การเข้ามาตั้งรกรากของชาวลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคก ลำน้ำปาด และบ้านเรือนดั้งเดิมที่ชุมชนบ้านฝาย

ที่มา: (ซ้าย) ดัดแปลงจาก Google Map (2018) และ (ขวา)

ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

ส่วนชาวปากท่านั้นมีประวัติความเป็นมาที่คล้ายกันกับชาวน้ำปาด โดยกล่าวกันว่าเมื่อประมาณ 200 กว่าปีมาแล้ว บรรพบุรุษชาวปากท่าได้อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง ลงมาตามแนวลำน้ำโขง ข้ามเขาหลวงพระบางเข้าสู่ประเทศไทยบริเวณด่านภูตู ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านม่วงเจ็ดต้น อำเภอบ้านโคก แล้วเดินทางลงมาตามลำน้ำปาดมาตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำปาดบ้านสองคอน จึงเป็นไปได้อย่างยิ่งว่าอพยพเข้ามาพร้อมกับกับที่พญาปาดนำชาวลาวลงมา แต่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยทางเหนือของอำเภอบ้านโคก ในขณะที่ชาวลาวเวียงจันทน์เข้ามาทางทิศตะวันออกของอำเภอบ้านโคก ปัจจุบันได้สร้างอนุสาวรีย์พญาปาดไว้เป็นสัญลักษณ์ว่าดินแดนแห่งบ้านสองคอนเป็นที่ตั้งรกรากแห่งแรกของพญาปาดในประเทศไทย โดยได้มีบันทึกที่อนุสาวรีย์ไว้ว่า “เดิมพญาปาดเป็นคนลาว ได้นำราษฎรอพยพหนีความขัดแย้งมาจากหลวงพระบาง ปลายสมัยอยุธยา มาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่บ้านสองคอน ต่อมาได้อพยพไปตามลำน้ำ (ปัจจุบันคือลำน้ำปาด) และได้สร้างเมืองขึ้นใหม่ที่บ้านฝาย พญาปาดมีความเก่งกล้า

ในเชิงดาบเป็นเลิศ มีวิธีการปกครองเรียบง่าย มีกฎระเบียบให้ประชาชนปฏิบัติ โดยเคร่งครัด จึงมีผู้เกรงขาม ภายในเมืองมีแต่ความสงบสุขร่มเย็น ชื่อว่า พญาปาด จึงเป็นวีรบุรุษในใจของคนทั่วไป ต่างให้ความเคารพต่อ พญาปาด จึงเป็นที่มาของ ปู่ตาพญาปาด คือนามเรียกขานของอนุชนรุ่นหลัง เรียกกันสืบต่อมา

สำหรับชาวบ้านโคกนั้นมีความเป็นมาสืบมาจากเจ้าปู่หมวกคำ ซึ่งจากบันทึกที่ฐานอนุสาวรีย์เจ้าปู่หมวกคำ อำเภอบ้านโคกนั้นมีว่า “ประวัติเจ้าปู่ตาหมวกคำ จากคำสันนิษฐานกล่าวว่า เป็นเจ้าเมืองมาจากกรุงเงินญาคำในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนำทัพไปปราบฮ่อที่เมืองเส้า (หลวงพระบาง) ได้กวาดต้อนผู้คนมาเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนั้นมีเจ้าเมืองกรุงเงินญาคำมาด้วย ครั้นพอถึงเขตบ้านโคก เห็นเป็นทำเลที่เหมาะสม แม่ทัพจึงสั่งให้เจ้าเมืองกรุงเงินญาคำ สร้างค่ายคูประตูหอรบที่ภูเวียง ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอบ้านโคก และอีกค่ายหนึ่งอยู่ที่ภูโพง ต่อมาเจ้าเมืองกรุงเงินญาคำสิ้นชีวิตลง ชาวบ้านเห็นว่าเป็นบุคคลสำคัญ ต่อมาเมือง จึงร่วมใจกันสร้างศาลเพื่อดวงวิญญาณของท่านได้สถิตอยู่ชื่อว่า เจ้าปู่ตาหมวกคำ”



ภาพที่ 4 อนุสาวรีย์เจ้าปู่หมวกคำ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

สำหรับชาวลาวอีกกลุ่มคือลาวหาดสองแควนั้น คนไทยท้องถิ่นเรียกว่า “ลาวเวียงบ้านหาดสองแคว” หรือ “ลาวตี้” อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ สปป.ลาว ในสมัยรัชกาลที่ 3 ในปี พ.ศ. 2371 ในฐานะเชลยศึกสงคราม เข้ามาตั้งรกรากอยู่ตาม

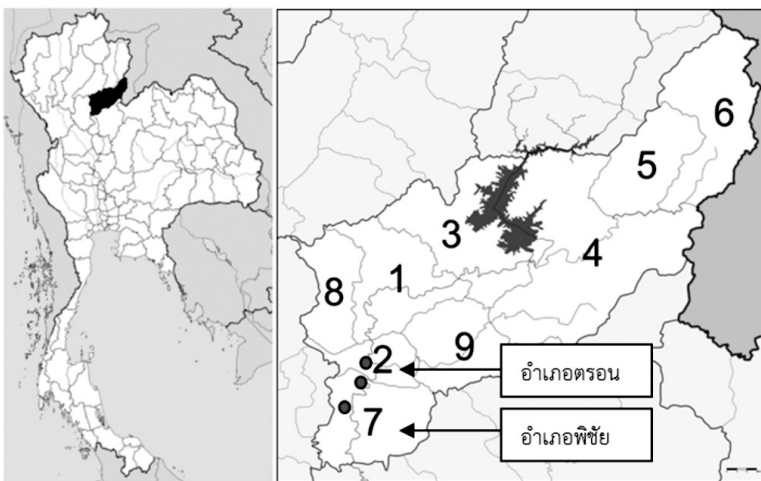
ลำน้ำน่านในสามตำบลของจังหวัดอุตรดิตถ์ ได้แก่ (Treephut, 2017)

1) ตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน มี 4 ชุมชน คือ บ้านหาดสองแคว หมู่ 1 2 และ 3 และบ้านเดชสำโรง หมู่ 4

2) ตำบลวังแดง อำเภอตรอน มี 2 ชุมชน คือ บ้านวังแดง หมู่ 3 และ 10 และ

3) ตำบลคอรุม อำเภอพิชัย มี 1 ชุมชน คือ บ้านกองโค หมู่ 6

โดยทั้งนี้ได้ตั้งหลักแหล่งครั้งแรกที่บ้านกองโค ตำบลคอรุม อำเภอพิชัย และได้แผ่ขยายขึ้นมาทางเหนือที่บ้านหาดสองแควและบ้านวังแดง อำเภอตรอน ภายหลัง สำหรับที่มาของชื่อหมู่บ้านหาดสองแควนั้น ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศ ในขณะนั้น ซึ่งเป็นทางออกของลำน้ำสองสายที่ไหลมาบรรจบกัน คือแม่น้ำน่านกับ คลองตรอน จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านหาดสองแคว



ภาพที่ 5 ที่ตั้งตำบลที่มีชุมชนลาวหาดสองแคว
ที่มา: Wikipedia (2018a)

2. อัตลักษณ์ภาษาพูด: ระบบเสียง

ภาษาลาวเป็นภาษาในตระกูลไท-กะได ภาษาพูดของชาวลาวน่านป่าด-
ฟากท่า-บ้านโคกและลาวหาดสองแคว ซึ่งอพยพมาจากหลวงพระบางและเวียงจันทน์
มีความเป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากภาษาลาวกลุ่มอื่นๆ ที่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย
การศึกษาเกี่ยวกับภาษาลาวที่ผ่านมา ได้แสดงความแตกต่างของภาษาลาวหลวงพระบาง

และภาษาลาวเวียงจันทน์ในเรื่องจำนวนของเสียงวรรณยุกต์ว่าภาษาลาวหลวงพระบางที่พูดใน สปป.ลาว มีจำนวนเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง (Kamonnawin, 2013) ในขณะที่ภาษาลาวเวียงจันทน์พบจำนวนวรรณยุกต์ที่แตกต่างกันคือ 5 หน่วยเสียง (Kamonnawin, 2013; Osatananda, 1997) และ 6 หน่วยเสียง (Wikipedia, 2018b) เหล่านี้เป็น

สำหรับในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบสำเนียงภาษาพูดของภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกเป็นลักษณะที่มีการ “ปะปน” หรือสัมผัสภาษาระหว่างสำเนียงจากเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์สอดคล้องกับประวัติความเป็นมาว่ามาจากทั้งสองแห่ง แต่อย่างไรก็ตามก็มีเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และคำศัพท์เหมือนกัน แม้ว่าบางหมู่บ้านจะรู้ที่มาของ บรรพบุรุษตนว่ามาจากเมืองหลวงพระบางหรือเวียงจันทน์ก็ไม่ได้รู้สึกแปลกแยกแตกต่างกัน ต่างก็มีความนึกคิดเช่นเดียวกันว่าเป็นลาวเหมือนกัน เช่น จากการสอบถามชาวลาวบ้านกกต้อง อำเภอปากท่า (Tantem, 2017) ซึ่งกล่าวว่าชาวบ้านกกต้องเป็นลาวจากเมืองหลวงพระบางพูดเหมือนกันกับบ้านนาไพร ซึ่งเป็นลาวเวียงจันทน์ในอำเภอปากท่าเช่นเดียวกัน จะมีความแตกต่างกันก็เพียงแต่ว่าบ้านนาไพรลาวจากเวียงจันทน์จะพูด “เียน” หรือช้าเนิบกว่าเท่านั้น และจากการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านที่อำเภอบ้านโคก (Tongon, 2017) ซึ่งกล่าวในลักษณะเดียวกันนี้ว่าสำเนียงภาษาของชาวบ้านโคกเหมือนกันกับน้ำปาดและปากท่าทุกประการ ฉะนั้นจึงถือได้ว่าชาวน้ำปาด ปากท่า และบ้านโคกมีลักษณะสำเนียงภาษาเดียวกัน ส่วนภาษาลาวหาดสองแควมีเสียงสระควบกล้ำและวรรณยุกต์ที่แตกต่างออกไป

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยพบลักษณะของภาษาลาวอุตรดิตถ์แสดงได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกและลาวหาดสองแควมีหน่วยเสียงพยัญชนะทั้ง 20 หน่วย ได้แก่ /m n ŋ p p^h t t^h k k^h ʔ b d tɕ f s h l w j/ ในตำแหน่งพยัญชนะต้นนั้น หน่วยเสียงพยัญชนะไทน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกสามารถปรากฏควบกล้ำได้ 2 ลักษณะ คือ เสียง /w/ ปรากฏควบกล้ำได้กับเสียงกัก-เพดานอ่อน /k/ ทั้งที่ไม่มีกลุ่มลม /kw_/ และมิกกลุ่มลม /k^hw_/ ดังในคำเช่น /kwǎŋ/ กวัง ‘กว้าง’ และ /k^hwā:j/ ขว้าย ‘ควาย’ ตามลำดับ ส่วนในตำแหน่งท้ายพยางค์มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายปรากฏได้จำนวน 9 หน่วย ได้แก่ /m n ŋ p t k ʔ w j/

ถ้าเปรียบเทียบกับภาษาไทย (มาตรฐาน) แล้ว ภาษาลาวอุตรดิตถ์ทั้งสองกลุ่ม มีจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะน้อยกว่าภาษาไทยซึ่งมี 21 หน่วยเสียง มีความแตกต่าง ดังนี้

- ภาษาลาวอุตรดิตถ์ไม่มีเสียงกักเสียดแทรกพ่นลม /t^h/ ดังที่เขียนด้วยตัวอักษร ช ในภาษาไทย แต่จะออกเสียงเป็น /s/ แทน เช่น คำว่า ‘ชิม’ ในภาษาไทยจะออกเสียงเป็น /sīm/ ชิม ในภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคก
- ภาษาลาวอุตรดิตถ์ไม่มีเสียงลิ้นรวิ์ /r/ ดังที่เขียนด้วยตัวอักษร ร ในภาษาไทย แต่จะออกเสียงเป็น /h/ แทน เช่น คำว่า ‘ร้อง’ ในภาษาไทยจะออกเสียงเป็น /hō:ŋ/ ร้อง ในภาษาลาวอุตรดิตถ์ หรือออกเสียงเป็น /l/ แทน เช่น คำว่า ‘เรื่อง’ ในภาษาไทยจะออกเสียงเป็น /liang/ เรื่อง ในภาษาลาวอุตรดิตถ์
- ภาษาลาวอุตรดิตถ์มีเสียงนาสิกที่เพดานแข็ง /ɲ/ เพิ่มขึ้นซึ่งภาษาไทยไม่มี (ไทยอีสานมี) เช่น คำว่า /ɲaj/ใหญ่ ‘ใหญ่’ ในภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกจะออกเสียงเป็น /jāj/ ‘ใหญ่’

เสียงสระภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกและลาวหาดสองแควมี 18 หน่วยเสียงเท่ากับภาษาไทยและภาษาชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ในประเทศไทย ได้แก่ /i i:, e e:, ɛ ɛ:, ɨ i:, ɔ ɔ:, a a:, u u:, o o:, ɔ ɔ:/ ในภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกสระสามารถควบกล้ำสองเสียงได้ 2 ชุด น้อยกว่าภาษาไทย ซึ่งมี 3 ชุด โดยในภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกนั้นหน่วยเสียงสระระดับสูงคือ /i/ และ /u/ สามารถปรากฏควบได้กับสระ /a/ เป็น /ia/ และ /ua/ ดังคำเช่น /dīan/ เตียน ‘เดือน’ และ /dúan/ ด้วง ‘ด้วง’ ตามลำดับ ในขณะที่ภาษาลาวหาดสองแควสระสามารถควบกล้ำสองเสียงได้ถึง 4 ชุด มากกว่าภาษาไทย โดยในภาษาลาวหาดสองแควนั้นหน่วยเสียงสระระดับสูงคือ /i/ /i/ และ /u/ สามารถปรากฏควบได้กับสระ /a/ เป็น /ia/ /ia/ /ai/ และ /ua/ ดังคำเช่น /mīa/ เมีย ‘เมีย’ /dīat/ เตือด ‘เตือด’ /nāi/ นาวื้อ ‘ใน’ และ /p^húa/ พัว ‘ผิว’ ตามลำดับ

เสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกและลาวหาดสองแควจะแสดงอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของภาษาลาวอุตรดิตถ์ โดยกลุ่มแรกภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกมีวรรณยุกต์มีจำนวน 6 หน่วยเสียง² โดยวรรณยุกต์คงระดับ ได้แก่

² อนุมานจากการฟังเท่านั้น เนื่องจากไม่ได้ศึกษาเสียงไปถึงระดับเสียง

กลางระดับ (33) สูงระดับ (44) และต่ำระดับ (22) วรรณยุกต์เปลี่ยนสองระดับ ได้แก่ สูงตก (42) และต่ำขึ้น (24) และวรรณยุกต์เปลี่ยนสามระดับได้แก่ สูงตกขึ้น (432) ในขณะที่ภาษาลาวหาดสองแควมี 5 เสียง โดยมีวรรณยุกต์คงระดับได้แก่ กลางระดับ (33) และสูงระดับ (44) วรรณยุกต์เปลี่ยนสองระดับได้แก่สูงตก (42) และต่ำขึ้น (24) และวรรณยุกต์เปลี่ยนสามระดับคือกลางขึ้นตก (343)

ภาษาลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกและลาวหาดสองแคว มีรูปแบบการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากในภาษากลุ่มลาวอื่นๆ กล่าวคือปกติภาษาในกลุ่มลาวกลุ่มกะไดซึ่งเป็นลาวแท้ทั้งสายเวียงจันทน์และหลวงพระบางจะไม่มีการแตกตัวในช่อง B (B 1234) ส่วนช่อง C จะมีการแตกตัวเป็น C 1-234 ซึ่งภาษาลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกไม่มีการแตกตัวในช่อง B (B 1234) แต่มีการแตกตัวในช่อง C เป็น C 123-4 ในขณะที่ภาษาลาวหาดสองแควมีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1-234 และมีการแตกตัวในช่อง C เป็น C 123-4 ดังแสดงในภาพต่อไปนี้ซึ่งเป็นตารางทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ Gedney (1972)

	Live			Dead	
	A	B	C	DL	LS
1	423	33	44	42	44
2	24				
3					
4	22		42		

ลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

	Live			Dead	
	A	B	C	DL	LS
1	44		24	22	42/35
2					
3	343	33	42		33
4					

ลาวหาดสองแคว

ภาพที่ 6 การแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก และลาวหาดสองแคว
ที่มา: ผลการวิจัยโดยผู้วิจัย

การแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ภาษาลาวอุตรดิตถ์ทั้งสองถิ่นที่พบในงานวิจัยนี้มีความแตกต่างจากภาษาลาวเวียงที่พบในท้องถิ่นอื่น อาทิ ลาวครั่ง ที่มีที่มาจากแหล่งเดียวกันคือหลวงพระบางและเวียงจันทน์ซึ่งไม่มีการแตกตัวในช่อง B (B 1234) และมีการแตกตัวในช่อง C (C 1-234) (Wongwattana, 2017b)

3. วิถีชีวิตแบบลาวดั้งเดิม

ชาวลาวอุตรดิตถ์ยังคงมีวิถีชีวิตที่ยังคงรักษาความดั้งเดิมและความเป็นท้องถิ่นไว้อย่างเห็นได้ชัดจากอาคารบ้านเรือน การทอผ้า อาหารการกิน และการแต่งกาย

1) อาคารบ้านเรือนของชาวลาวอุตรดิตถ์ส่วนใหญ่ยังคงเป็นอาคารหรือเรือนไม้ทรงลาวโบราณ ไม่ว่าจะเป็นในตัวอำเภอเมืองหรือที่อยู่รอบนอกออกไป



ภาพที่ 7 อาคารบ้านเรือนที่ตัวอำเภอน้ำปาด ฟากท่า และตรอน (บ้านหาดสองแคว) ตามลำดับ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

2) การทอผ้า เป็นอาชีพเสริมยามว่างจากการทำการเกษตร พบทั่วไปในทุกชุมชนลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก เป็นกรรมวิธีแบบดั้งเดิมคือทำด้วยตนเอง โดยการปั่นด้ายจากฝ้ายและย้อมสีธรรมชาติทอเป็นลวดลายน้ำไหลซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สืบทอดมาจากเมื่อครั้งยังอยู่ที่ สปป.ลาว (Lekudom, 2018)



ภาพที่ 8 ฝ้ายและการย้อมสีธรรมชาติ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

3) อาหารการกินของลาวอุตรดิตถ์นิยมบริโภคทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียวเป็นหลัก โดยทั่วไปแล้วบริโภคร่วมกับปลาบั้ง-ย่าง หมกปลา หมกเห็ด น้ำพริก (แจ่ว) ปลาร้า ผักต้มและผักดอง แกงหน่อไม้ดอง แกงหยวกกล้วย พริกยัดไส้ทอด (เมนูเด่นของชาวลาวหาดสองแคว) นอกนั้นแล้วแต่จะหาได้จากท้องถิ่น เช่น ผักหวาน ไข่ต้มแดง ฯลฯ



ภาพที่ 9 อาหารการกินประจำท้องถิ่น
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

4) การแต่งกายของคนพื้นเมืองลาวอุตรดิตถ์ยังคงลักษณะความเป็นชาวลาว โดยเฉพาะผู้หญิงจะนุ่งซิ่นเป็นกิจวัตร แม้กระทั่งชุดนักเรียนหญิง และเมื่อไปงานบุญหรือเทศกาลสำคัญจะห่มสบือหรือผ้าคลุมไหล่ ส่วนผู้ชายแต่งกายเหมือนคนไทยท้องถิ่นทั่วไป



ภาพที่ 10 การนุ่งซิ่นห่มผ้าคลุมไหล่ของผู้หญิงลาวอุตรดิตถ์ และชุดนักเรียนหญิง (เฉพาะวันศุกร์)
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

4. ประเพณีการทำบุญที่โดดเด่น

ชาติพันธุ์ลาวเวียงหาดสองแควมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แสดงอัตลักษณ์ไม่ปรากฏในกลุ่มชาวลาวหรือชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศไทย คือการตักบาตรยามเช้าหรือที่เรียกว่า “หาบจิ้งห็น” หรือประเพณีการการหาบสาแหรก ซึ่งกระทำ

สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ คำว่า “จ้งหัน” หมายถึงภัตตาหารที่จะถวายแด่พระสงฆ์ ในยามเช้า (6.00-7.00 น.) พระสงฆ์จากวัดหาดสองแควจะแบ่งสายกันออกเดิน บิณฑบาตไปตามหมู่บ้าน เดินไปจนสุดเส้นทางแล้วก็จะเดินกลับโดยยังไม่มีชาวบ้านคน ใดออกมาใส่บาตร ขณะที่พระเริ่มเดินกลับนี้เอง ชาวบ้านที่อยู่ท้ายบ้านจะตีเกราะเป็น สัญญาณให้ทุกบ้านรู้ เพื่อจะได้ออกมาเ็นรอตักบาตร และชาวบ้านที่มารอตักบาตร ก็จะใส่บาตรเฉพาะข้าวสุก (ข้าวเจ้า) เท่านั้น โดยไม่มีกับข้าวใส่บาตร จากนั้นแต่ละบ้าน ก็จะนำสารับหรือปันโดกับข้าวคาวหวานอื่นๆ มาวางบนแป้นไม้หน้าบ้าน แล้วก็จะมีคน หาบสาแหรกไม้คานสายละ 3-4 คน นำสารับอาหารที่วางบนแป้นไม้ หาบไปถวาย พระสงฆ์ที่วัดภายหลัง ดังแสดงในภาพ



ภาพที่ 11 การตักบาตรหาบจ้งหัน
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2561

คนที่ทำหน้าที่หาบสาแหรกนั้นจะเป็นใครชายหรือหญิงก็ได้ ไม่ได้กำหนดตายตัว ไม่ได้เป็นหน้าที่ประจำ ใครว่างก็หาบไป แต่ก็มีคนหาบทุกวันไม่เคยขาด จะรู้กันว่าวันนี้ใครอยู่ไม่อยู่ ใครติดธุระ ใครจะหาบแทน จะทำอย่างนี้ทุกวัน ยกเว้นวันพระที่ทุกคนจะหาบข้าวปลาอาหารไปที่วัดกันเองซึ่งพระไม่ได้ออกบิณฑบาต และหลังจากที่คนหาบจ้งหันไปยังวัดแล้วก็จะจัดเรียงอาหารลงถาดโดยไม่ต้องถาดด้วยขาม ผู้ชายจะทำหน้าที่ประเคนอาหารพระ แล้วนั่งรอนพระฉันเสร็จ เมื่อพระให้ศีลให้พรแล้วก็จะนำอาหารมากินกัน ส่วนที่เหลือก็ส่งกลับเจ้าของเดิม ถ้าถ้วยอาหารของใครหมด คนหาบก็จะตักข้าวสุกใส่ให้จนเต็มถ้วย จากนั้นจะหาบถ้วยอาหารไปวางคืนไว้ตามแป้นไม้หน้าบ้านตามเดิมโดยไม่ผิดขามผิดบ้าน นับเป็นภูมิปัญญาในการบริหารจัดการให้ชาวบ้านได้ทำบุญและพระสงฆ์ได้ออกบิณฑบาตได้โดยสะดวกจากความร่วมมือร่วมใจกันของทุกคนโดยไม่เป็นภาระตกหนักให้กับฝ่ายใด ทำให้ชาวบ้านแทบทุกหลังออกมาใส่บาตรกันได้เป็นประจำทุกเช้า ถือเป็นกลวิธีการบำรุงพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง

5. ภูมิปัญญาด้านผลิตผลการเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

ผลิตผลการเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชาวลาวอุตรดิตถ์มีความโดดเด่นเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในระดับประเทศ โดยมีทั้งที่เป็นผลิตผลพืชไร่และหัตถกรรมการทอผ้า

5.1 ผลิตผลพืชไร่

ผลิตผลพืชไร่ของชาวลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักกันดีในระดับประเทศคือสับปะรดและหอมกระเทียม สับปะรดของท้องถิ่นนี้เป็นที่รู้จักกันดีในนาม “สับปะรดห้วยมุ่น” ซึ่งขึ้นชื่อว่าเป็น “หนึ่งเดียวในโลก” มีผลกลม น้ำหนัก 1.5-3.5 กิโลกรัม เปลือกบาง ตาตื้น ผลดิบสีเขียวคล้ำ ผลแก่สีเหลืองอมส้ม เนื้อสีเหลืองฉ่ำน้ำฝืด กลิ่นหอม รสฉ่ำหวาน ไม่กัดลิ้นส่งออกจำหน่ายทั่วประเทศ



ภาพที่ 12 สับปะรดห้วยมุ่น หนึ่งเดียวในโลก
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561

สับปะรดห้วยมุ่นมีจำหน่ายในท้องถิ่นหลายราคา ตั้งแต่ 6 หัวร้อยละ 20 บาท นอกจากสับปะรดห้วยมุ่นจะมีจำหน่ายเป็นผลสุกรับประทานแล้วยังเป็นในรูปแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปอื่น ๆ อีกด้วยเช่น สับปะรดกวน ซีสเชคไส้สับปะรด (ขนมปังแผ่นที่ใส่ซีส) พายสับปะรด ฯลฯ



ภาพที่ 13 สับปรดห้วยมุ่นและการแปรรูป
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561

หอม-กระเทียมน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก มีชื่อเสียงมากในบริเวณภาคเหนือตอนล่างซึ่งมีตลาดกระจายอยู่เกือบทุกจังหวัดในภูมิภาคนี้ หอม-กระเทียมของที่นี่มีกลิ่นหอมและรสฉุนเป็นพิเศษโดยเฉพาะกระเทียมนั้นขึ้นชื่อว่าเป็น “หนึ่งเดียวในโลก” มีจำหน่ายในท้องถิ่น หอมราคากิโลกรัมละประมาณ 30-50 บาท กระเทียมกิโลกรัมละประมาณ 40-70 บาท และมีจำหน่ายในท้องที่อื่น ๆ ประมาณกิโลกรัมละ 70-100 บาท สำหรับกระเทียม และหอมประมาณกิโลกรัมละ 40-50 บาท



ภาพที่ 14 หอมแดงและกระเทียม
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561

5.2 หัตถกรรมการทอผ้า

ผ้าทอมือน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก นับเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่เด่นมากไม่แพ้ผ้าทอที่ใดในประเทศไทย ลวดลายที่ขึ้นชื่อคือ “ซิ่นน้ำไหล” เป็นผ้าซิ่นมีตีนจก ตัวซิ่นเป็นลายน้ำไหลมีลวดลายทั้งที่เป็นโบราณ อาทิ ลายน้ำไหล ลายพญานาค ลายขอซ้อน ลายดอกแก้ว ลายดาวล้อมเดือน ลายคัน ลายม่านเมฆ ลายข้าวพันก้อน ลายใบเสมา กับต้นดอกไม้ ลายนาค-อึ่ง ลายเตยปิ่น-เตยเกาะ ฯลฯ และลายประยุกต์อีกมากมายนอกจากนี้ยังมีซิ่นมัดหมี่ ผ้าคุมไหลลายปูและน้ำไหล ผ้าพันคอสีธรรมชาติ

หรือลายอิฐ ผ้าขาวม้าสีต่าง ๆ ย่อม ฯลฯ ราคาของผ้าชิ้นมีแตกต่างกันไป ตั้งแต่ผืนละ 1,500–7,000 บาท หากทำด้วยไหมจะมีราคาสูงได้ถึงประมาณผืนละ 1 แสนบาท (Luangmang, 2015)



ภาพที่ 15 ชิ้นตีนจกลายน้ำไหลและผ้าคลุมไหล่ลายโบราณ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561

6. ภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน

ชาวลาวอุตรดิตถ์มีภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชนโดยยังคงอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมของตนเองไปพร้อมกัน โดยใช้ภูมิปัญญาที่เป็นกรนำเอาชนบธรรมเนียมประเพณี เหตุการณ์ ผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์โดดเด่นแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ มาพัฒนาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริมสร้างรายได้เศรษฐกิจชุมชน โดยมีกลวิธีที่หลากหลาย อาทิ การรวมกลุ่มทอผ้า การจัดงานประเพณีประจำปี การจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูด้านอาหารพื้นบ้าน การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การฝึกอาชีพผู้สูงอายุ การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ประเพณีในสื่อสังคมออนไลน์

6.1 การรวมกลุ่มทอผ้า

ชาวไทน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคก มีการรวมกลุ่มทอผ้าหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นลักษณะที่โดดเด่นเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองให้มีรายได้จากอาชีพเสริมเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันมีกลุ่มทอผ้าหลายกลุ่มกระจายอยู่ทั่วไป ที่สำคัญมีดังนี้

1) กลุ่มทอผ้าบ้านกกตอง ตำบลปากท่า อำเภอปากท่า เป็นการรวมกลุ่มทอผ้าที่ใหญ่ที่สุดของชาวลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคก ประธานกลุ่มคือนายวิเชียร แหม่มยินดี เป็นผู้ก่อตั้งและรับไปจำหน่ายที่ร้านผ้าทอ “วิเชียรผ้าไทย” ในตัวจังหวัดอุตรดิตถ์ อีกทั้งยังมีกองทุนหมู่บ้านลงทุนให้ มีวิธีการรวมกลุ่มโดยชาวบ้านมารวมกันทอผ้าที่ศูนย์ทอผ้าบ้านกกตอง ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอปากท่า ผ้าทอที่มีชื่อเสียง

ของกลุ่มนี้คือผ้าชิ้นดินจกลายดาวล้อมเดือน นอกจากนี้ยังมีลายพญานาค ขอส้อน ดอกแก้ว ม่านเมฆ ข้าวพันก้อน ใบเสมากับต้นดอกไม้ นาค-อึ่ง เตยปิ่น-เตยเกาะ ฯลฯ โดยแต่ละคนสามารถทอผ้าชิ้นได้ 1-3 ผืนต่อเดือน นำส่งให้ประธานกลุ่มนำไปจำหน่าย ซึ่งการจำหน่ายมีราคาตั้งแต่ผืนละ 1,500 – 7,000 บาทตามแต่ราคาของวัสดุและลวดลาย กลุ่มทอผ้าบ้านกกตองนี้มีความเข้มแข็งมาก มีผู้มาเข้าร่วมมากกว่า 50 คน ในศูนย์ทอผ้าตั้งแต่วัยประมาณ 30 ปีขึ้นไป ไม่นับที่ทอตามบ้าน จึงมีแนวโน้มที่ดีของกิจกรรมกลุ่มทอผ้านี้ (Tantem, 2017)

2) กลุ่มทอผ้าบ้านท่าโพธิ์ ตำบลเด่นหลัก อำเภอน้ำปาด มีการรวมกลุ่มทอผ้าที่บ้านนางลำบอง หลวงมั่ง ซึ่งเป็นประธานกลุ่ม แม้ว่าจะมีผู้เข้าร่วมกลุ่มไม่มากเท่ากลุ่มกกตองแต่กลุ่มนี้ทอผ้าชิ้นลายโบราณที่หายาก ลายน้ำไหล และลายประยุกต์ อีกทั้งยังทอผ้าสำหรับใช้สอยอื่นๆ เช่น ผ้าคลุมไหล่ ซึ่งมีราคาแต่ละหลักแสนบาทต่อผืน การจำหน่ายกระทำโดยผู้ทอนำส่งผ้าทอให้ประธานกลุ่มนำไปจำหน่ายตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

3) กลุ่มทอผ้าบ้านม่วง ตำบลบ้านฝาย อำเภอน้ำปาด รวมกลุ่มทอผ้าที่บ้านนางประชัน เล็กอุดม มีการทอผ้าหลากหลายลักษณะ เช่น ผ้าชิ้นน้ำไหลดินจก ผ้าชิ้นลายคัน ผ้าชิ้นลายประยุกต์ ผ้าคลุมไหล่ลายปูและน้ำไหล ผ้าพันคอ สีสรรษชาติลายอิฐ ผ้าขาวม้า เป็นต้น โดยมีคนจากอำเภออื่น เช่น ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ เข้าร่วมกลุ่มและรับไปจำหน่าย

4) กลุ่มทอผ้าบ้านหนองแห้ว ตำบลบ้านฝาย อำเภอน้ำปาด ไม่ได้มีการรวมเป็นกลุ่มทอผ้าที่บ้านใดบ้านหนึ่งแต่กระจายกันทอผ้าตามบ้านแต่ละหลัง โดยจะมีผู้ประสานงานคือ 2-3 คน คอยติดต่อกับลูกค้าจากภายนอกซึ่งจะใช้วิธีการโทรศัพท์สั่งให้ทอเป็นลายตามที่ต้องการ ผู้ทอมักเป็นหญิงสูงอายุเป็นส่วนใหญ่

5) กลุ่มทอผ้าบ้านโคก ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก เป็นการรวมกลุ่มกันทอผ้าจำนวนไม่มากนัก มีที่อยู่ 6 หลัง ตั้งอยู่ในบริเวณสาธารณสุขอำเภอ ประธานกลุ่มคือ นางประเสริฐ มีมา ทอผ้าขาวม้าสีสรรษชาติ ราคาผืนละ 250 บาท (Mema, 2017) ปัจจุบันมีศูนย์ทออยู่ในเขตที่ตั้งของสาธารณสุขอำเภอ ไม่มีพื้นที่เป็นของตนเอง ประกอบกับผู้ทอล้วนแต่เป็นหญิงสูงอายุเพียงไม่กี่ราย แนวโน้มของศูนย์จึงนับว่าไม่ค่อยดีนัก



ภาพที่ 16 กลุ่มทอผ้าชาวลาวอุตรดิตถ์
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

ส่วนวิธีการถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรมการทอผ้าสู่คนรุ่นใหม่ในชุมชนต่างๆ ดังกล่าวก็ยังไม่มีการในรูปแบบการสอนและฝึกอบรมในชั้นเรียนโดยเฉพาะ คงได้แต่อาศัยการทำให้ดู สอนให้จำ และให้ทำตามผู้ใหญ่ ซึ่งก็ไม่ค่อยมีปฏิบัติมากเท่าใดนัก

6.2 การจัดงานประเพณีประจำปี

การจัดงานประเพณีประจำปีของชาวลาวอุตรดิตถ์ที่สำคัญมีดังนี้

1) การจัดงานประเพณีประจำปีระดับอำเภอคือ “งานพญาปาด เทศกาลหอม-กระเทียม ของดีน้ำปาด” จัดเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนมีนาคม ประมาณวันที่ 16-20 มีนาคม เป็นเวลา 3-5 วัน แม้ว่าจะเป็นงานระดับอำเภอแต่ทางจังหวัดให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่างานประจำจังหวัดโดยมีเส้นทางการท่องเที่ยวประชาสัมพันธ์ในเว็บไซต์ของจังหวัดและมีผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์เป็นประธานในพิธีเปิดงานทุกปี วัตถุประสงค์ของงานเพื่อให้คนท้องถิ่นได้รำลึกและตระหนักถึงเกียรติคุณของพญาปาดบรรพบุรุษผู้สร้างบ้านแปลงเมือง เพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างคุณค่าผลิตภัณฑ์เกษตรท้องถิ่นที่โดดเด่นคือ หอมแดง กระเทียม และสับปะรดห้วยมุ่นโดยการจัดประกวด เพื่ออนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งและโอกาสที่คนท้องถิ่นได้นำผลิตภัณฑ์เกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นออกวางจำหน่าย และเพื่อดึงดูดด้านการท่องเที่ยว ซึ่งภายในงานมีการแสดงและจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นจำนวนมากและมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจากทั้งภายในจังหวัดเองและจากจังหวัดอื่น ๆ



ภาพที่ 17 งานประเพณีประจำปี “งานพญาবাদ เทศกาลหอม-กระเทียม ของดีน้ำปาด”
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561

2) การจัดงานประเพณีประจำปีระดับอำเภอ “งานประเพณีของดีสองแผ่นดิน ไทย-สปป.ลาว” จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเช่นกัน ในช่วงระหว่างวันที่ 27 กุมภาพันธ์ – 3 มีนาคม ของทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีดั้งเดิมของชาวบ้านโคก เช่น พิธีกรรมผูกข้อมือ เพื่อประสานสัมพันธ์ไมตรีต่อประเทศเพื่อนบ้าน คือ สปป.ลาว และเพื่อสร้างความบันเทิงให้คนในท้องถิ่น ภายในงานมีกิจกรรมทั้งศิลปวัฒนธรรม เช่น พิธีกรรมผูกเสี่ยว (ผูกมิตร) กินข้าวเหนียว รำวงย้อนยุค หมอรำ มวยและการบันเทิงอื่น ๆ มากมาย อย่างไรก็ตามงานนี้มีผลิตภัณฑ์และนักท่องเที่ยวไม่มากและหลากหลายเท่างานแรก เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่ไกลกว่า



ภาพที่ 18 งานประเพณีประจำปีของชาวอำเภอบ้านโคก
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

3) งานย้อนรำลึกเส้นทางประวัติศาสตร์รัชกาลที่ 5 เมื่อเสด็จเมืองตรอนตรินันธุ์ (ชื่อเดิมของอำเภوترอน) ซึ่งจัดขึ้นทุกวันที่ 22 ตุลาคมของทุกปี

ที่วัดหาดสองแคว เพื่อย้อนรำลึกวันที่พระพุทธเจ้าหลวงได้เสด็จประพาสมายังเมือง ตระนผู้คนที่มาร่วมงานจะแต่งกายย้อนยุคสมัย ร.5 มาร่วมย้อนอดีตวิถีชีวิตชุมชน มีอาหารพื้นบ้านลาวเวียงและขนมท้องถิ่น (กาดมั่ว) ให้ชิมกันฟรี นอกจากนี้ภายในงานจะมีการแสดง แสง สี แสงสินค้าแปรรูปจากผลิตภัณฑ์ และการแสดงประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนลาวเวียง งานนี้ถือเป็นงานที่เด่นอีกงานหนึ่งของจังหวัดอุตรดิตถ์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างอำเภอต่างจังหวัดได้เป็นจำนวนมาก

6.3 การจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูอาหารพื้นบ้าน

ชาวลาวอุตรดิตถ์ตระหนักถึงความสำคัญของอาหารว่าเป็นปัจจัยเด่นที่สามารถดึงดูดการท่องเที่ยวได้จึงมีการเพิ่มความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าแค่การตักกินอาหารเด็ดเมนูดังตามแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังครอบคลุมไปถึงการจัดแสดงและการเยี่ยมชมแหล่งผลิตแบบพื้นถิ่น ซึ่งนับเป็นการเพิ่มเรื่องราวให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูอาหารพื้นบ้านที่สำคัญมีดังนี้

1) “ถนนคนเดินน้ำปาด” ในตัวอำเภอน้ำปาดได้มีการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูด้านอาหารพื้นบ้านคือถนนคนเดินน้ำปาดซึ่งจัดเป็นประจำทุกเย็นวันศุกร์ มีการจำหน่ายอาหารและสินค้าพื้นบ้านหลายอย่าง ตลอดจนการบรรเลงดนตรีพื้นบ้าน



ภาพที่ 19 บรรยากาศถนนคนเดินน้ำปาด
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

2) ถนนสายวัฒนธรรมลาวเวียงหาดสองแคว จัดขึ้นทุกวันศุกร์ สัปดาห์แรกของเดือน ที่ถนนสายหลักความยาวประมาณ 600 เมตร ภายในงานมีร้านค้าตลอด 2 ข้างทางประมาณ จำนวน 100 ร้าน จำหน่ายอาหารประจำท้องถิ่นและสินค้าในชุมชน เช่น หัวปลีทอด แกงหยวก พริกหยวกยัดไส้ทอด แกงโอะเอ๊ะ แกงหน่อไม้ดอง อั่วบักเผ็ด ปลาทอด น้ำพริกปลาร้า แจ่วและผักต้ม กล้วย มะม่วงแปรรูป ข้าวเกรียบกุ้ง

ขนมจาดัด ผ้าทอ หัตถกรรมจากไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ “ถนนสายวัฒนธรรมลาว เวียงหาดสองแคว” จะมีกิจกรรมที่บอกเล่าเรื่องราวของชาวหาดสองแคว เช่น การขับร้องเพลงพื้นบ้าน การบรรเลงดนตรี และการแสดงทางวัฒนธรรมประเพณีอื่น ๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นกลวิธีแสดงภูมิปัญญาในการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวหาดสองแควให้อยู่คู่กับชุมชนไปตลอด



ภาพที่ 20 ถนนสายวัฒนธรรมบ้านหาดสองแคว
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2561

6.4 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

ชาวลาวหาดสองแควมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นโดยการนำจุดเด่นของหมู่บ้านมาเชื่อมโยงกับถนนสายวัฒนธรรมดังกล่าว ส่งผลให้เป็นที่รู้จักต่อบุคคลภายนอก มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ชาวลาวหาดสองแคว จึงได้มีการรวมกลุ่มกันประมาณ 20 หลังจัดทำที่พักซึ่งเป็นที่รู้จักในนาม “โฮมสเตย์บ้านหาดสองแคว” โดยมีค่าใช้จ่ายที่ราคา 350 บาทต่อคนต่อคืน ราคานี้รวมที่พัก อาหารใส่บาตรตอนเช้า (หาบจิ้งหรีด) อาหารเช้า อาหารเย็น และจักรยานสำหรับปั่นชมรอบชุมชน ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น อีกทั้งมีคณะศึกษาดูงานจากหมู่บ้านอื่น ๆ เช่น อบต. เถลีย์จำนวน 3 คณะต่อ 1 เดือน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง (Deaphet, 2018)



ภาพที่ 21 โฮมสเตย์บ้านหาดสองแควและอาหารเช้า
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2561

นอกจากนี้ยังจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ เพิ่มขึ้น อาทิ การปั่นจักรยานเที่ยวชมหมู่บ้านซึ่งมีบ้านเรือนแบบดั้งเดิมซึ่งส่วนใหญ่ยังคงอนุรักษ์ไว้ การทำบุญไหว้พระที่วัดหาดสองแคว การเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์วัดหาดสองแคว ซึ่งเป็นวัดที่บันทึกตำนานเรื่องเล่าเมืองตาชูก และเก็บรักษาวัตถุโบราณไว้เป็นศูนย์เรียนรู้ให้ชนรุ่นหลัง การเที่ยวชมไร่สวนผสมในพื้นที่ เช่น กล้วย และมะม่วงโชคอนันต์ที่ขึ้นชื่อของที่นี่ มีผลผลิตออกสู่ตลาดทั้งปี มีศูนย์เพาะกล้าพันธุ์ไม้จำหน่าย ตลอดจนการไปชมต้นยางขนาดใหญ่ เป็นต้น

6.5 การฝึกอาชีพผู้สูงอายุ

การฝึกอาชีพผู้สูงอายุจัดให้มีขึ้นเนื่องจากอาชีพหลักของชาวบ้านที่นี่ส่วนใหญ่ทำนาและทำสวน โดยเฉพาะบ้านหาดสองแคว มีจำนวนผู้สูงอายุจำนวนมากและกำลังเข้าสู่หมู่บ้านสูงวัย บางส่วนคนที่ไม่มีที่ดินจะปล่อยไถ่คนอื่นเช่าแล้วเก็บค่าเช่าอยู่บ้าน ส่วนคนที่ว่างงานก็จะเหงาไม่มีอะไรทำ ประกอบกับลูกหลานไปทำงานต่างถิ่นจึงต้องอยู่บ้านคนเดียว ซึ่งจะมีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาทางด้านสุขภาวะในอนาคต จากปัญหาดังกล่าวจึงมีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านเพื่อมาฝึกอาชีพและรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง อาทิ หัตถกรรม การถักทอผ้า พรม งานไม้ การฝึกทำอาหารและขนม โดยเฉพาะกล้วยฉาบและข้าวเกรียบ การเปิดบ้านให้เป็นโฮมสเตย์ การให้เข้าจักรเย็บผ้าซ่อมรอบ ๆ หมู่บ้าน ฯลฯ



ภาพที่ 22 ผู้สูงอายุกับอาชีพเสริม
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2561

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมต่าง ๆ ดังกล่าว เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยพูดภาษาลาวหาดสองแควกันแล้ว ผู้ใหญ่หลายคนก็พูดสองภาษาคือไทยและลาวหาดสองแคว บรรดาผู้นำจึงได้พยายามอนุรักษ์ภาษาลาวหาดสองแควไว้ไม่ว่าจะเป็นการพูดภาษาลาวหาดสองแควเมื่อมีการพูดเสียงตามสาย ซึ่งมีหอกระจายข่าวที่อาคารเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน และพูดภาษาลาวหาดสองแควในการประชุมหมู่บ้านแต่ละครั้ง อีกทั้งยังไม่มี การส่งเสริมให้ชาวลาวพูดภาษาลาวกับนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน เพื่อที่จะเป็นการนำเสนอตัวตน ได้ดียิ่งขึ้นและทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์มีอรรถรสยิ่งขึ้น เป็นต้น

7. ที่ตั้งในภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

จากการที่ดินแดนแห่งน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคก ห้อมล้อมไปด้วยภูเขา แหล่งน้ำ และท้องทุ่ง อันเป็นธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่งด้วยกันนั้นควรมีการพัฒนา และประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับสภาพภูมิอากาศที่ดีไม่ร้อนจัด ในฤดูร้อนและไม่หนาวจัดในฤดูหนาว บนยอดดอยอุดมหมูมีต่ำสุดประมาณ 5-10 องศา และมีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปีเนื่องจากมีภูมิประเทศล้อมรอบไปด้วยเทือกเขา จึงเหมาะแก่การท่องเที่ยวทุกฤดู แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่สำคัญมีดังนี้

1) อุทยานแห่งชาติภูสอยดาวมีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำปาด ท้องที่ตำบลม่วงเจ็ดต้น ตำบลนาขุม ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก อำเภอห้วยมุ่น อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี ตำบลบ่อภาค อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก เป็นพื้นที่ที่มีสภาพป่าค่อนข้างสมบูรณ์ปกคลุมไปด้วยป่าธรรมชาติที่สวยงาม เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีจุดเด่นที่น่าสนใจและเป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่

น้ำตกภูสอยดาว เป็นน้ำตก 5 ชั้น มีเนื้อที่กว้างประมาณ 1,000 ไร่ มีความสวยงามมาก มีถนนลาดยาง เข้าถึงพื้นที่ทำให้สะดวกสบายในการเดินทางพักผ่อนหย่อนใจ (National Parks of Thailand, 2018)



ภาพที่ 23 อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว
ที่มา: National Parks of Thailand (2018)

2) วนอุทยานแห่งชาติสักใหญ่ เดิมชื่อวนอุทยานคลองตรอน มีทางเข้าอยู่ฝั่งตรงข้ามกัน ในวนอุทยานมีต้นสักใหญ่ที่สุดในโลกที่ยืนต้นอยู่จัดที่สูงจากพื้นดิน 1.30 เมตร ลำต้นโต 9.85 เมตร (วัดเมื่อ 13 ตุลาคม 2525) สูงประมาณ 47 เมตร มีอายุซึ่งประมาณว่าไม่น้อยกว่า 1,500 ปี (National Parks of Thailand, 2018)



ภาพที่ 24 อุทยานแห่งชาติสักใหญ่
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

3) อุทยานแห่งชาติคลองตรอนตั้งอยู่ที่บ้านน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและมีผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์และธรรมชาติที่สวยงาม



ภาพที่ 25 อ่างเก็บน้ำภายในเขตอุทยานแห่งชาติคลองตรอน

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

4) สุสานหอย 250 ล้านปี บ้านนาไร่เดียวหมู่ที่ 5 ตำบลสองห้อง อำเภอฟากท่า



ภาพที่ 26 สุสานหอย

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

นอกจากแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของท้องถิ่นดังกล่าวแล้ว ยังมีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่อยู่อำเภอดิตตอกับน้ำปาด ฟากท่าและบ้านโคก ที่สำคัญมีดังนี้

1) เชื่อนสิริกิติ์ อันเป็นเขื่อนใหญ่อันดับต้น ๆ ของประเทศไทย ตัวเขื่อนตั้งอยู่ในเขตอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ แต่ก้อยู่ห่างจากอำเภอน้ำป่าตึงเพียง 12 กิโลเมตรเท่านั้น บนสันเขื่อนมีวิวทัศน์ที่สวยงามและมีร้านอาหารประเภทปลาท้องถิ่น ถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับประเทศด้วย



ภาพที่ 27 เชื่อนสิริกิติ์และร้านอาหารบนสันเขื่อน
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2561

2) อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน อยู่เหนือเขื่อนสิริกิติ์ขึ้นไป มีภูมิทัศน์ที่สวยงามเป็นธรรมชาติเหมาะแก่การตั้งแคมป์



ภาพที่ 28 บริเวณที่ตั้งแคมป์ อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

3) หาดผาเต่า เป็นหาดกรวดริมฝั่งแม่น้ำที่ไหลทอดต่อมาจากเขื่อนสิริกิติ์ เป็นที่นิยมเล่นน้ำของคนท้องถิ่น แม้กระทั่งผู้คนในจังหวัดอุตรดิตถ์ก็รู้จักดี



ภาพที่ 29 หาดผาเต่า

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

แหล่งท่องเที่ยวดังที่ได้กล่าวไปนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานีและระดับประเทศโดยเฉพาะที่เป็นในเขตอุทยานแห่งชาติสามารถนำมาซึ่งประโยชน์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์คือช่วยเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในท้องถิ่นดังกล่าวน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นโอกาสให้คนท้องถิ่นพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังเป็นโอกาสของธุรกิจที่พักท้องถิ่นอีกด้วย ปัจจุบันมีคนท้องถิ่นทำธุรกิจที่พักไม่น้อย ซึ่งที่พักส่วนใหญ่จะเป็นรีสอร์ทเป็นหลังๆ สวยงามและสะอาด ส่วนใหญ่อยู่ในตัวอำเภอ ราคาประมาณ 400-500 บาท มีอาหารเช้า เช่น ข้าวต้มหมูสับ ไข่ลวก ขนมปัง-แฮม ขา-กาแฟ ฯลฯ ส่วนแหล่งอาหารการกินนั้น ในอำเภอน้ำปาดและปากท่ามีร้านอาหารหลายร้านที่ทำอาหารท้องถิ่น แต่ที่สะดวกที่สุดคือตลาดในตัวอำเภอ มีอาหารขายหลากหลาย ทั้งอาหารพื้นเมือง เนื้อหมู-ไก่สด ผักสด แกงเผ็ด ยำขนุน ไก่ทอด ปลาบั้ง ขนมหวาน น้ำเต้าหู้ และผลไม้มีให้เลือกอย่างหลากหลาย



ภาพที่ 30 สภากาแฟและแหล่งอาหารการกินในอำเภอน้ำปาด

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

สรุปผลการวิจัย

ชาติพันธุ์ลาวอุตรดิตถ์มีอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเรื่องราวของชาติพันธุ์สืบสายน้ำ ลำน้ำปาดและลำน้ำน่าน ซึ่งสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี อย่างน้อยได้แก่

- 1) การมีเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์ สปป.ลาว เมื่อประมาณ 200 กว่าปีมาแล้ว ซึ่งจะเป็นการช่วยเพิ่มอรรถรสของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์
- 2) การมีภาษาพูดยังคงไว้ซึ่งภาษาลาวถิ่นเดิม ซึ่งมีเสียงวรรณยุกต์ที่ไม่มีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1234 ซึ่งสามารถเป็นที่ยืนยันในตัวตนชาติพันธุ์ลาวที่ชัดเจน
- 3) การมีวิถีชีวิตแบบลาวดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การแต่งกายแบบชาวลาว อาหารการกิน และการทอผ้าด้วยกรรมวิธีและลวดลายแบบดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นซึ่งพบได้ในหลายหมู่บ้านทั่วไปในท้องถิ่นนี้ เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี
- 4) การมีประเพณีการทำบุญที่โดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์
- 5) การมีภูมิปัญญาด้านการผลิต การเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่โดดเด่นหลายอย่างขึ้นชื่อในระดับประเทศ ที่สำคัญ เช่น สับปะรดห้วยมุ่น หอมแดง และกระเทียม
- 6) การมีภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน ทำให้แนวโน้มของการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชาติพันธุ์เป็นไปในทางที่ดี
- 7) การมีที่ตั้งในภูมิประเทศที่เหมาะสม เป็นการเสริมต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีผลการวิจัยในเรื่องของระบบเสียงในภาษาลาวอุตรดิตถ์ที่ไม่มี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากงานวิจัยที่ผ่านมาซึ่งเป็นในแนวทางมานุษยวิทยา คือ Nantanavanich (2002) ที่พบว่าภาษาลาวหาดสองแควประกอบด้วยพยัญชนะ 20 หน่วย หน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียง (สระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง และสระประสม 3 หน่วยเสียง) และวรรณยุกต์มีการแตกตัวเป็นสามและมีจำนวน 5 หน่วย ในเรื่องของวรรณยุกต์นั้นงานวิจัยนี้พบเพิ่มเติมว่าภาษาลาวหาดสองแควมีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1-234 และมีการแตกตัวในช่อง C เป็น C 123-4

สำหรับผลการวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์และแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชาติพันธุ์นั้น งานวิจัยนี้ได้นำเสนอข้อมูลที่นอกจากจะทำให้ชาติพันธุ์มีความชัดเจน

ยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นข้อมูลที่จะช่วยในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ซึ่งหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น ศูนย์การศึกษาชนออกโรงเรียน ฯลฯ และระดับจังหวัด เช่น หน่วยงานพัฒนาท้องถิ่น ศูนย์วัฒนธรรม ฯลฯ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

การศึกษาเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในลักษณะเช่นนี้ไม่ได้เป็นเพียงเพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่านั้น แต่เป็นการได้มาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนคิด ระบบความรู้ของมนุษย์เป็นภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นทำให้ต้องมีการตระหนักไว้ว่าการพัฒนาคนโดยมีการส่งเสริมทางการศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ของคนในพื้นที่ ยกย่องให้เกียรติและสนับสนุนการใช้ภาษาและวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเต็มที่ จะเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ ให้ดำรงอยู่ได้ด้วยความเข้มแข็ง ลดปัญหาการแข่งขันและแบ่งแยก ก่อให้เกิดความสันติสุขในชุมชนและสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

จากผลการศึกษาวิจัยนี้สามารถทำให้เกิดประเด็นที่น่าจะได้มีการศึกษาที่ต่อยอดออกไป เช่น การนำระบบความแตกต่างด้านวรรณยุกต์ไปร่วมจัดทำแผนที่ภาษาชาติพันธุ์ “ลาว” ในภูมิภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งยังไม่ได้มีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยจากงานวิจัยที่เคยทำเมื่อประมาณ 20 กว่าปีมาแล้ว เช่น Ngawrangsi, Jirananthanaporn and Singnoi (1993) และการศึกษาภาคสนามของงานวิจัยนี้พบว่า วัฒนธรรมการตั้งบ้านเรือนและวัดวาอาราม ประเพณี ผลผลิตและผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ “ลาว” ที่รวมถึงวัฒนธรรมผ้าทอที่สวยงามโดดเด่นซึ่งได้รับการพัฒนาและปรากฏในรูปของศูนย์ทอผ้าหลายแห่ง อีกทั้งชุมชนอยู่ท่ามกลางธรรมชาติแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม จึงเป็นที่น่าสนใจมากหากได้รับการศึกษาและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์เพิ่มขึ้นมาจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป

ส่วนข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานในพื้นที่ทั้งในระดับจังหวัด ระดับตำบล ตลอดจนกลุ่มพลังชุมชนต่าง ๆ นั้น เป็นการนำผลการวิจัยในฐานะเป็นข้อมูลเบื้องต้นไปใช้ในการส่งเสริม พัฒนาและสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อไป โดยไม่จำเป็นต้องรอให้หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในภาพรวมที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานในระดับประเทศ เช่น

หน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เข้ามาดำเนินการ ควรถือเป็นภารกิจสำคัญที่ทางท้องถิ่นสามารถดำเนินการเองในการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่ง

References

- Burling, R. (1964). Cognition and componential analysis: God's truth or horus pocus? *American Anthropologist*, 66, 20-28.
- Deaphet, S. (2018, January 30). *Interview*. Ban Hat Song Khaew, Tron District, Uttaradit Province.
- Harris, M. (1968). *The Rise of Anthropological Theory: A History of Theories of Culture*. Walnut Creek, CA: Altamira Press.
- Gedney, W. J. (1972). A Checklist for determining tone in Tai dialects. *Studies in Tai linguistics in honor of George L. Trager*, 423-437.
- Google Map. (2018). *Uttaradit Province*. Retrieved from <https://maps.google.co.th/>
- Kamonnawin, W. (2013). Tones in Lao Luang Prabang. *Language and culture journal*, 32(2), 43-74.
- Lekudom, P. (2018, March 24). *Interview*. Ban Muang Weaving Group leader, Nam Pad District, Uttaradit Province.
- Luangmang, L. (2018, March 15). *Interview*. Ban Na Pho Weaving Group leader, Nam Pad District, Uttaradit Province.
- Mema, P. (2017, February 24). *Interview*. Ban Khok Weaving Group Leader, Ban Khok District, Uttaradit Province.
- Nantanavanich, K. (2002). *Cultural anthropology study of Lao Wiang communities: A case study of Ban Hat Song Kwae, Tron, Uttaradit*. (Unpublished master's thesis). Mahidol University, Bangkok.
- National Parks of Thailand. (2018). *National Parks of Thailand*. Retrieved from <http://portal.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=991>

- Ngawrangsi, K., Jirananthanaporn, S., & Singnoi, U. (1993). *Language Map in the Lower Northern Part of Thailand*. Phisanulok: Naresuan University.
- Osatananda, V. (1997). *Tones in Vientianne Lao*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Hawaii, Manoa, HI.
- Tantem, S. (2017, March 6). *Interview*. Koktong Weaving Group Leader, Fak Ta District, Uttaradit Province.
- Treephut, S. (2017, March 3). *Interview*. Village Headman, Ban Hat Song Khwaew, Tron District, Uttaradit Province.
- Tongon, C. (2017, March 6). *Interview*. Ban Khok Weaving Group Commettee, Ban Khok District, Uttaradit Province.
- Uttaradit Province. (2018). *Vision and Strategy in Uttaradit Province Development 2019*. Retrived from vmgo_utt61.doc/d: วิสัยทัศน์
พันธกิจยุทธศาสตร์
- Wat Phra Chetuphon School. (2019). *Online Learning Center*. Retrieved from <http://kitmaiwatpho.com>
- Wikipedia. (2018a). *Uttaradit province*. Retrieved from <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดอุดรดิตถ์>
- Wikipedia. (2018b). *Pasa Lao*. Retrieved from <https://th.wikipedia.org/wiki/ภาษาลาว>
- Wongwattana, U. S. (2016). Language situation of Tai Dam in the northern part of Thailand and an approach in building cooperation with the communities in language maintenance. *Mekong-Salween Civilization Studies Journal*, 7(2), 13-42.
- Wongwattana, U. S., Chinakarapong, O., and Aungtrakul, A. (2016). *Language Wisdom and Inheritance of Tai Ethnic Groups in the Lower Northern Region: A New Paradigm in the Study of Thai Regional Dialects and Literatures*. Phitsanulok: Department of Linguistics, Naresuan University.

- Wongwattana, U. S. (2017a). Plant names, worldviews and wisdom of Tai Krang in the lower northern part. *Mekong-salawin civilization studies journal*, 8(1), 261-286.
- Wongwattana, U. S. (2017b). “Tai Khrang” ethnicity in the lower northern region : Identity and variety. *Journal of community development research (Humanities and social sciences)*, 10(2), 107-127.